

Ett litet schakt i Örebro stad

L1980:4669, L1980:5550

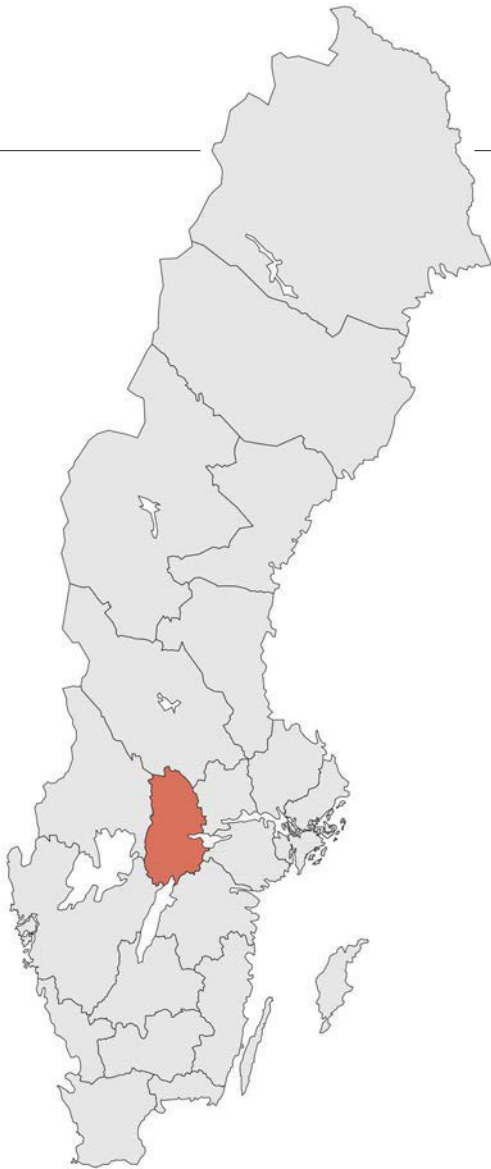
Nikolai 3:5, Örebro socken
Örebro kommun, Örebro län, Närke

Tove Björk



ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen11, 70227 Örebro
Telefon 019-6090410
www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

Översigtskarta över Sverige med
Örebro län markerat i rött.



© 2026 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2026:10

Lst dnr 281-2024

Författare

Tove Björk

Kvalitetsgranskning

Annica Ramström

Grafisk form

Nina Balknäs

Omslagsfoto

Utsnitt från 1795 års karta. Örebro slott. Kartan är inte rektifierad.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översigtskartan: Lantmäteriet (CC0)



ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2026:10

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Ett litet schakt i Örebro stad

L1980:4669, L1980:5550

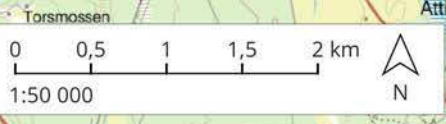
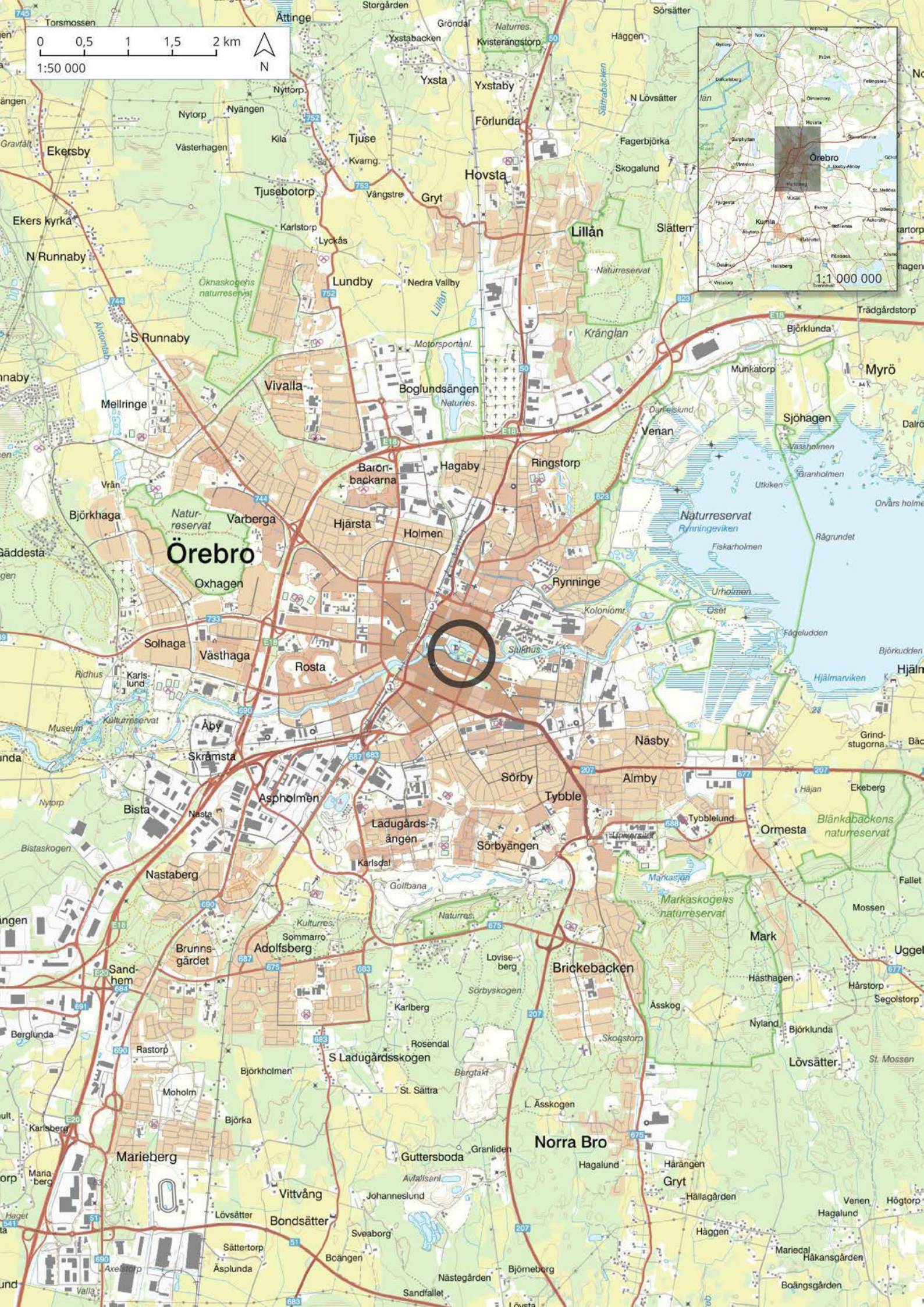
Nikolai 3:5, Örebro socken
Örebro kommun, Örebro län, Närke

Tove Björk

Lst dnr 281-2024

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattande inledning.....	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	5
Syfte och målgrupper.....	8
Metod och genomförande.....	8
Resultat och tolkning.....	9
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	9
Tekniska och administrativa uppgifter	10
Referenser	11
Förteckning över figurer	12
Förteckning över bilagor	12
Bilagor	13
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	13



SAMMANFATTANDE INLEDNING

Arkeologgruppen har genomfört en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning inom fornlämning L1980:4669 som utgörs av Örebro stads stadslager (dnr 281-2024). Anledningen till undersökningen beror på att Statens fastighetsverk planerar att uppföra ett nytt sophus inom fastigheten Nikolai 3:5 i Slottsparken i Örebro stad. Schaktet beräknades bli cirka 6x4 meter stort och cirka 0,5 meter djupt. Utöver det kunde mindre schakt för nedläggning av ledningar komma att krävas. Syftet med schaktningsövervakningen var att på ett vetenskapligt sätt undersöka och tolka de delar av fornlämningen som berördes av de planerade åtgärderna. Fältarbetet genomfördes i augusti 2025. I schaktet framkom högst upp ett gruslager följt av myllig jord med inslag av silt ned till 0,6 meters djup. Inga anläggningar eller lager framkom. Inga fynd påträffades.

BAKGRUND OCH KULTURMILJÖ

Innan 1200-talet omnämns Örebro som Eyrarsund (ISOF arkivpost 2287390 och 3412019). Platsen för Örebro med sitt strategiska läge på en ås vid sjön Hjälmaran blev intressant för makthavare att kontrollera vid 1200-talets senare del, vilket styrks i flera brev där orten nämns (Melin & Sjökvist 2011). Redan i slutet av 1100-talet omnämns platsen för första gången i ett gåvobrev där jarl Birger Brosa donerar "en gård vid Horebro" till klostret i Riseberga (Redin 1978). Exakt när Örebro omnämns som stad är emellertid okänt då privilegiebrevet för det är försvunna (Melin & Sjökvist 2011). Dock förefaller ett stadssigill för Örebro finnas från första hälften av 1300-talet (Redin 1978). Stadssigill var det som behövdes och användes för att bekräfta en stads handlingar. Ett mynthus, en kungsgård och en försvarsborg i Örebro visar på platsens betydelse för kungamakten, men också på perioder av oroligheter.

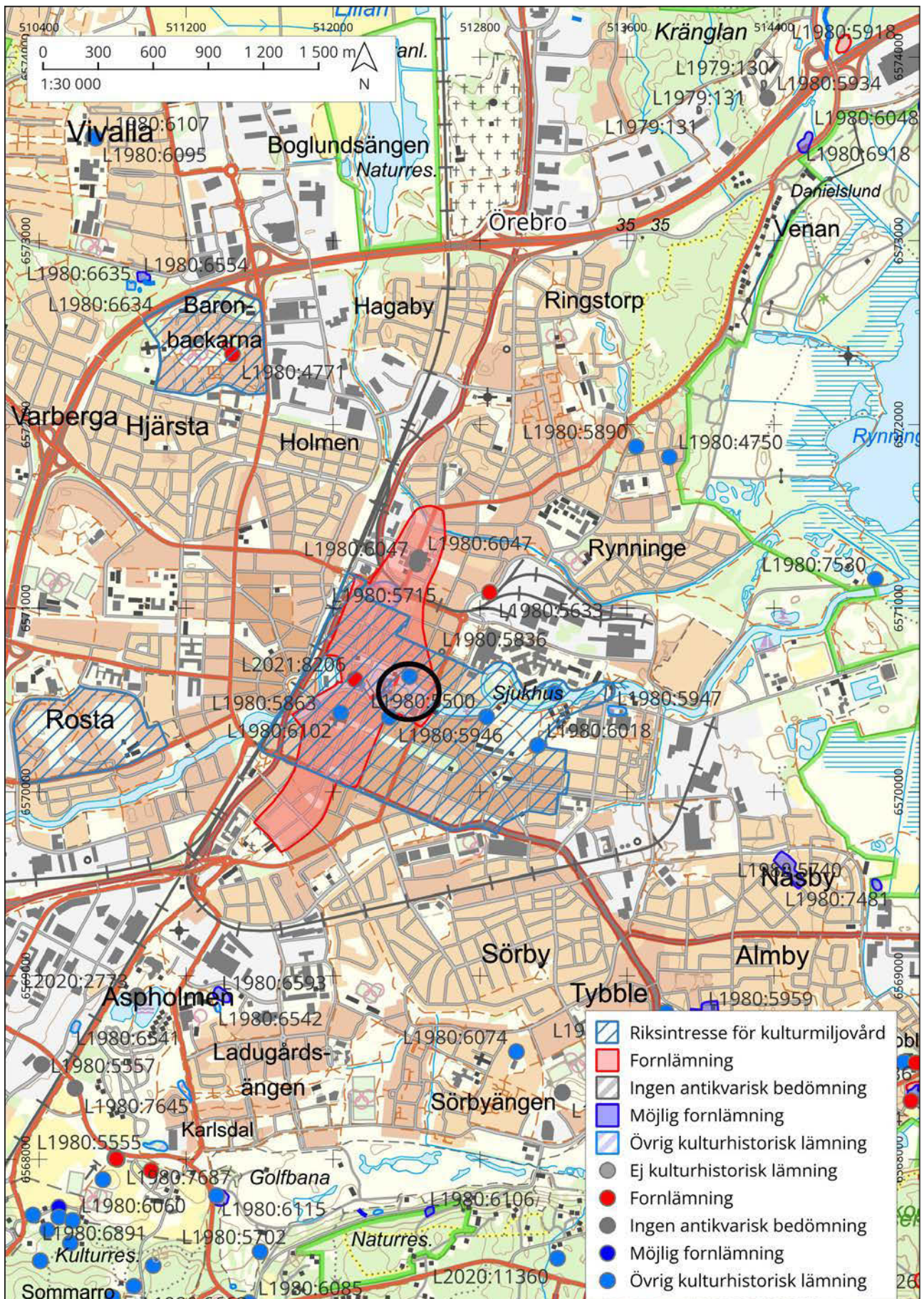
Det medeltida Örebro var bebyggt både söder och norr om Svartån även om södra delen sannolikt utgjorde knypunkten med Sankt Nikolai kyrka från 1200-talet, Stortorget och slottets belägenhet på en holme mitt i Svartån. Slottets byggdes ursprungligen som en försvarsborg vid 1300-talets mitt (Fritz 1981) när Erik Magnusson var kung och kallades då Örebro hus. När renässansen når Sverige på 1500-talet byggs försvarsborgen om till ett renässanslott mellan åren 1573–1627 (bebyggelseregisteret.raa.se).

Platsen för aktuell undersökning genomfördes i Slottsparken, som är Örebros äldsta park, och som tillkom på 1770-talet på slottets yttre borggård. Slottet med kringliggande slottsbyggnader är alla skyddade statliga byggnadsminnen (bebyggelseregisteret.raa.se) och Örebro stad ingår i Riksintresse för kulturmiljövård enligt 3 kap. 6§ miljöbalken.

Figur 1 (föregående sida). Översikt skala 1:50 000. Infälld karta Skala 1:1 000 000.



Figur 2. Översiktskarta. Skala 1:20 000. Infälld karta 1:50 000.



Figur 3. Karta över Örebro stadslager L1980:4669, riksintresset för kulturmiljö, kulturmiljön runt om Örebro och platsen för aktuell undersökning markerad med svart cirkel. Skala 1:30 000.

Ett urval av tidigare arkeologiska undersökningar som utförts inom Örebro stadslager utgörs av bland annat en undersökning i kvarteret Bromsgården år 1978 då ett 40-tal myntningsunderlägg påträffades (Ekman 2021:94), vilket styrker förekomsten av att det funnits ett mynthus i staden, något Magnus Ladulås nämner i sitt testamente år 1285 (Ekman 2021).

En arkeologisk undersökning från närområdet som genomfördes år 2016 på Järntorgsgatan och Fredsgatan, resulterade bland annat i fyndet av en kavelbro som ¹⁴C-daterades till 1500-tal (Balknäs 2017). En mer nyligen utförd undersökning från Östra slottsträdgården visade på rester från västra hamnmagasinet och från trädgården (Balknäs i manus). Utanför Örebro stad visar fornlämningsbilderna på ett förhållandevis brett och varierat utbud av lämningar (KMR) (se figur 3). En övrig kulturhistorisk lämning (L1980:5947), belägen utanför stadslagret, men inte långt från aktuellt undersökningsområde utgörs av plats med tradition där uppgift finns om en vikingatida hamn (KMR). I de mer perifera områdena finns flera by/gårdstomter (L1980:5133, L1980:5740, L1980:5959, L1980:5970, L1980:6035, L1980:6140, L1980:6146 och L1980:6147) några brott/täkter (L1980:5845, L1980:7230, L1980:7231 och L1980:7287), men något färre av boplatssområden (L1980:7476), högar (L1980:4771) och gravfält (L1980:4926).

SYFTE OCH MÅLGRUPPER

Syftet med undersökningen var att på ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera de delar av fornlämningen som berördes av de planerade åtgärderna. Målgrupper för undersökningen var främst Länsstyrelsen i Örebro län och företagen.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Schaktet grävdes skiktvis med hjälp av grävmaskin ner till önskat djup som blev 0,6 meter. Sammantaget grävdes ett schakt om cirka 35 kvadratmeter. Schaktet fotades, dokumenterades och mättes in med RTK-GPS. Inmätningarna bearbetades därefter i QGIS. Efter avslutad undersökning lämnades schaktet öppet för fortsatt markarbete. Inga prover togs. Inga fynd påträffades.



Figur 4. Schaktplan. Skala 1:1 000. Infälld karta skala 1:80 000.

RESULTAT OCH TOLKNING

Sammantaget har ett cirka 7 meter långt, 5 meter brett samt 0,6 meter djupt schakt grävts i Slottsparken. Underlaget utgjordes av påfört grus och därunder mylla och jord med inslag av silt. Schaktet grävdes inte ner till orörd mark. Inga anläggningar eller lager framkom. Inga fynd påträffades.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN i förhållande till undersökningsplanen

Uppdraget har genomförts utan avvikelser från syftet eller metoder som har redovisats i undersökningsplanen, vilket innebär den undersökningsplan och kostnadsberäkning som upprättades inför den arkeologiska undersökningen. Shapefil för grävd yta inom undersökningsområdet har laddats upp i Kultur- miljöregistret (KMR).

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Örebro
Kommun	Örebro
Landskap	Närke
Socken	Örebro
Fastighet	Nikolai 3:5
Lämningsnummer	L1980:4669, L1980:5550
Lämningsstyp	Stadslager, slott/herresäte
Datering	Medeltid/historisk tid
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2024-02-28
Länsstyrelsens diarienummer	281-2024
Ärendenummer i Fornreg	202500946
Arkeologgruppens projektnummer	P24012
Projektledning	Ebba Knabe
Personal	Helmut Bergold
Undersökningstid	augusti 2025
Undersökt yta	35 m ²
Undersökt volym	21 m ³
Inmätningsteknik	RTK-GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Läge och koordinater	Ekonomiska kartan Örebro, 10F4d56 6570 504, 512314 SWEREF 99TM
Höjdsystem	RH 2000
Arkiv	Dokumentationsmaterialet är digitalt och består av inmätningar, skriftlig dokumentation och fotografier. Det förvaras i väntan på nationell databas hos Arkeologgruppen.
Digitalt arkiv	Som ovan.
Fynd	Inga fynd påträffades.

REFERENSER

Litteratur

- Ekman, T. 2021. *Örebro under jorden - ett arkeologiskt perspektiv*.
Arkeologgruppen AB, Rapport 2021:12.
- Fritz, B. 1981. Det tidiga 1300-talets svenska statsfinanser. s.402–427.
I: *Historisk tidskrift*.
- Melin, B. & Sjökvist, H. 2011. *Centrala Örebro. Fördjupad riksintressebeskrivning*.
Kulturhistorisk utredning. Örebro stad. Örebro kommun. Närke. Länsstyrelsen i Örebro län & Stiftelsen Kulturmiljövård. Rapport 2011:52.
- Redin, L. 1978. *Medeltidsstaden Örebro*. Stockholm. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer.

Kartor och arkivmaterial

LANTMÄTERIMYNDIGHETERNAS ARKIV
Karta 1795, Örebro län, akt 18-öre-60

Digitala källor

- ISOF, Ortnamnsregistret, Institutet för språk och folkminnen
<https://ortnamnsregistret.isof.se/place-names>
- Kulturmiljöregistret (KMR)
Riksantikvarieämbetets söktjänst (Fornsök) med alla kända registrerade fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i Sverige
<https://app.raa.se/open/fornsok/>
- Byggnadsregistret Riksantikvarieämbetet
<https://bebyggelseregistret.raa.se/bbr2/anlaggning/visaHelaHistoriken.raa?anlaggningId=21300000014481&historikId=21000001938149>

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

Figur 1 (föregående sida). Översikt skala 1:50 000. Infälld karta Skala 1:1 000 000.

Figur 2. Översiktskarta. Skala 1:20 000. Infälld karta 1:50 000.

Figur 3. Karta över Örebro stadslager L1980:4669, riksintresset för kulturmiljö, kulturmiljön runt om Örebro och platsen för aktuell undersökning markerad med svart cirkel. Skala 1:30 000.

Figur 4. Schaktplan. Skala 1:1 000. Infälld karta skala 1:80 000.

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Snr	L x Br/m	Dj/m	Beskrivning
1	7x5	0,6	Grus 0,15 m. Brun mylla, jord med silt 0,2 m. Störning i form av kabel på östra sidan ned till 0,6 meters djup.

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2026:10

